

החברה להגנת הטבע: אתגר שמירת השטחים הפתוחים בעיר - זוית מקומית מחיפה וסביבתה

אלה אלכסנדר, איתמר בן דוד, ענבל קורן-רייסנר

מבוא

פעילות החברה להגנת הטבע בחיפה – שמירת השטחים הפתוחים

החברה להגנת הטבע מפרסמת זו השנה השלישית את דו"ח האיומים על השטחים הפתוחים*. האיומים המופיעים בדו"ח מתמקדים באיומי פיתוח הנוגעים לתחום התכנון והבניה. השנה, התמקד הדו"ח באיומים השונים ברחבי הארץ, תוך הדגשת אתגר שמירת המגוון הביולוגי בהמשך להכרזת האו"ם על שנת 2010 כשנת המגוון הביולוגי. לדו"ח האיומים של שנת 2010 הצטרפו 25 איומים חדשים שלא נכללו בדו"ח האיומים של שנת 2009. אך על אף המגמה הברורה של לחצי פיתוח המאיימים על השטחים הפתוחים, נרשמו גם מספר הצלחות במאבקים סביבתיים המעידים כי הכוח בהצלחה - הוא הכוח הציבורי. מאמר זה יבחן את האיומים הקיימים על השטחים הפתוחים בעיר חיפה, כדוגמה לעיר המצויה בקונפליקט תמידי בין לחצי פיתוח ובין רצון לשמר את שפע ערכי הטבע, הנוף והמורשת. קונפליקט זה מתעצם בימים אלו בהם הליך הפיתוח בעיר מואץ.

השטחים הפתוחים בישראל בכלל ובחיפה בפרט, הולכים ומצטמצמים. שטחים אלו מצויים תחת לחץ מתמיד של פיתוח המאיים על ערכי הטבע, הנוף והמורשת המצויים בהם, על-ידי גורמי יזמות ופיתוח שונים.

מגוון השטחים הפתוחים בחיפה הופך אותה לאחת הערים הייחודיות בישראל המשלבות בין הר, חוף, ים וממשקי הנחלים שביניהם. חופי חיפה מהווים את השטחים הפתוחים השמישים ביותר עבור תושבי העיר.

רצועת החוף החיפאית מגוונת בשימושים, אפיונים ובדרגות פיתוח משתנות – חלק מהחופים פתוחים לחלוטין בדרום העיר (חוף הסטודנטים), חלקם בפיתוח הכולל טיילת ובתי קפה (חוף הכרמל חוף דדו) ועד חופים המיועדים לשמורת טבע יחודית עם פיתוח אקסטנסיבי (שקמונה), אתר גלישת גלים הטוב בארץ (חוף הגולשים), אזור חוף יחודי בו רכס הכרמל נושק לים (ראש כרמל) המתייחס לפסוק המקראי "וכרמל בים יבוא" והשכונה היחידה בארץ השוכנת לחוף ים ממש (בת גלים). חופי חיפה עמדו ועדיין עומדים בפני סכנות פיתוח בלתי מבוקר ששיאן עד כה במגדלי חוף כרמל. המגדלים חוסמים את חזית הים לשכונות הדרומיות עין הים ונווה דוד ולכן מהווים דוגמת דגל בציבור בחיפה לגזל שטחים פתוחים ציבוריים מכלל הציבור תוך פגיעה באיכות החיים. זכויות בניה עדיין עומדות לזכות היזם והמאבק בעניין

*
איומים בתחום התכנון והבנייה בשמירה על השטחים הפתוחים בישראל לשנת 2010, החברה להגנת הטבע.
www.teva.org.il/_Uploads/dbsAttachedFiles/Threats2010.pdf

אלכסנדר, א., בן-דוד, א., קורן-רייסנר, ע. (2010). החברה להגנת הטבע: אתגר שמירת השטחים הפתוחים בעיר - זוית מקומית מחיפה וסביבתה. **תכנון**, (2): 70-57.

לא תם. בנוסף התקיים בשנים האחרונות מאבק ציבורי מתמשך בנושא מיקום מרינה באזור חוף העיר. מאבק זה לשמירה על אופיו היחודי של החוף הסתיים בשלב זה ומרינה לא תבנה באזור העיר חיפה, אך טיבן של תוכניות מסוג זה לצוץ במתכונת גדולה וראוותנית יותר בעתיד.

לעומת השטח הפתוח המישורי של חיפה באזור החוף, ממוקם למול הים פארק לאומי כרמל, המשתרע על רכס הכרמל בדרום מזרח העיר מהווה את אחד האזורים האהובים ברמה הארצית לטיולים ולנופש בחיק הטבע ומשרת ציבור רחב: משפחות, תנועות נוער, סטודנטים ועוד. מבין יתרונותיו של פארק הכרמל ניתן לציין את היותו משמר את נוף הכרמל הבראשיתי, על המגוון הביולוגי ותכנית הצומח. פארק הכרמל, שמחוץ לשטח מוניציפאלי של הרשות המקומית חיפה, מהווה חלק גדול ומשמעותי בשטחים הפתוחים הזמינים לציבור החיפאי ונגיש לו גם בתחבורה ציבורית. עם זאת גם על הפארק מאיימות תוכניות פיתוח הנושקות לו ומשליכות עליו, גם אם אינן כלולות בתחומו.

בין הכרמל לחופים מתקיים בחיפה נוף טבע עירוני ייחודי, ואדיות חיפה המבתרים את העיר ומשליכים על תכונה, על אופי השכונות ויחסי השכונות בעיר. מיתוגה של חיפה כעיר ירוקה נותר בעיקר בזכות הואדיות שבזכות תלילותם הם נעדרי בנייה ופיתוח ומותירה את המתלולים ירוקים. הואדיות משקפים נוף קדומים, חורש ארץ ישראלי, מיני בעלי חיים אופייניים ומסלולים טבעיים מהכרמל אל הים. עם זאת סובלים הואדיות מפלישת צמחייה ומיני בעלי חיים מלווי אדם המחסלים בשיטתיות את המגוון הביולוגי המקומי. למרבה הצער הם מהווים אתר מועדף לתשתיות ביו, תחבורה ועוד. ואדיות חיפה מציבים אתגר תכנוני משמעותי בקביעת ממשקים לשכונות מגורים ובהגשת הואדיות לציבור הרחב ובשמירתם כשטח ציבורי פתוח איכותי.

בצד הואדיות הפתוחים, סובלות רבות משכונות חיפה ממחסור חריף בשטחים פתוחים נגישים, לרבות גנים ברמה השכונתית או פארקים עירוניים משמעותיים. שכונות כמו הדר הכרמל נבנו כשכונות גנים אך עם השנים נגסו השטחים הפתוחים וכיום צפיפות המבנים והמחסור בשטחים פתוחים בשכונה גדולים מתמיד.

שטח פתוח ייחודי נוסף הנו נחל הקישון, על גדותיו, הזורם ממבואות גינין ועד למוצא הנחל אל הים במפרץ חיפה המצוי בתחומה המוניציפלי של העיר חיפה. הקישון הינו נחל איתן יחיד באזור, מעין "ירקון של צפון". הנחל שסבל בחלקו התחתון בשנים עברו מזיהומים חריגים בעוצמתם ונתפש כתעלת ביוב וניקוז למפעלי האזור, משוקם בשנים האחרונות ובעל פוטנציאל לתפקוד כשטח פתוח ציבורי גדול ואיכותי לטובת המטרופולין כולו. מיקומו של הנחל במפרץ חיפה מציע אלטרנטיבה למפרץ המתועש. עם זאת ולמרות ההכרה הלאומית בחשיבותו של הנחל והתוכניות השונות לשימורו כשטח פתוח ציבורי בשפך הנחל ובמעלה הנחל (הפארק המטרופוליני), סובל האזור ממאבקים בלתי פוסקים הנובעים משימושים סותרים באזור צפוף עתיר בתשתיות לאומיות. את הפגיעה בשטחים הפתוחים נהוג לסווג על-פי שני מדדים; כמות ואיכות. פגיעה בכמות והיקף השטחים הפתוחים משמעותה שינוי ייעודם של שטחים פתוחים למטרות בינוי ופיתוח (מגורים, תעסוקה ועוד). פגיעה באיכות וברצף השטחים הפתוחים עשויה להיות כל אחת מהפעולות הבאות:

..... החלה"ט - אלכסנדרי, בן-דוד וקורן-רייסנר : שמירת השטחים הפתוחים בעיר

- פיתוח בשטחים פתוחים בעלי רגישות וערכיות סביבתית גבוהה, עד כדי הרס בתי גידול רגישים ומערכות טבעיות מתפקדות.
- מדד הכרחי לקיומו של שטח פתוח איכותי הוא מידת הרציפות של השטח. קיטוע וניתוק של השטחים הפתוחים מהווה פגיעה מהותית באיכותו של השטח הפתוח.
- ממשק וניהול שגוי ומזיק, או חוסר בניהול של שטחים פתוחים, דוגמת חדירה של מינים פולשים הדוחקת ופוגעת באוכלוסיות מקומיות של מיני חי וצומח.

לשמירה על השטחים הפתוחים ומשאב הקרקע בישראל חשיבות ממספר היבטים עיקריים המשפיעים על רובדים שונים בחיי היום-יום :

ההיבט הסביבתי : שימור המגוון הביולוגי, העשרת כמותם ואיכותם של מי התהום, תרומה למיתון תופעת ההתחממות הגלובלית כתוצאה מתהליכים של קיבוע פחמן הנעשים על ידי צמחיה.

פעולות לשמירה על השטחים הפתוחים : ההיבט הנופי, החינוכי והתרבותי : נופים פתוחים כוללים ערכי מורשת ונופי תרבות, המבטאים את הקשר ההיסטורי בין העם לארץ (האדם כתבנית נוף מולדתו, טשרניחובסקי). הנופים מהווים נכס תרבותי וחלק בלתי נפרד מהחינוך של הדורות הבאים לחיזוק הקשר בינם לבין הארץ, והאחריות של כל אחד מאיתנו לשמירה על הטבע שבה.

פעולות לשמירה על השטחים הפתוחים : ההיבט החברתי : פעילות פנאי ונופש נגישים לכל שכבות האוכלוסיה, מקומות מפגש בין חברי הקהילה השונים, ובין קהילות שונות.

פעולות לשמירה על השטחים הפתוחים ההיבט הכלכלי : קידום ענף התיירות ופעילות פנאי ונופש.

לערכים הסביבתיים ישנו תו מחיר כלכלי, כשירות ציבורי דוגמת שימור כמות המים ואיכותם, שימור הנוף ושימור המגוון הביולוגי. כמו כן, דגמי פיתוח יעילים ובלתי בזבזניים בקרקע, כאלו השומרים על השטח הפתוח, הם גם בעלי יעילות כלכלית גבוהה יותר. פיתוח מפוזר ובזבזני, הפוגע ברצף השטח הפתוח, ידוע גם כבלתי יעיל מבחינה כלכלית.

בחברה להגנת הטבע, קיים השילוב הייחודי של עבודת מטה ארצית עם פעילות מקומית. תחום התכנון הסביבתי בקהילת החלה"ט בחיפה יוצר את השילוב הייחודי בין פעילויות אגף שימור סביבה וטבע, הוא הזרוע המקצועית- ביצועית אשר הקימה החברה להגנת הטבע לשמירה על הטבע והסביבה בישראל ברמה המחוזית והארצית, לפעילות במרחב המקומי – החיפאי השמה דגש על נגישות לציבור העירוני.

פעילויות השמירה וההגנה על הסביבה, הטבע והנוף בחיפה מתנהלות בצמתי קבלת החלטות במערכת השלטונית המקומית והמחוזית ומחוץ להן, מתוך מטרה להשפיע על מהלכי קובעי המדיניות ארוכת הטווח. הניסיון המצטבר בחברה להגנת הטבע מלמד כי מאבקים ציבוריים הם חלק ממלחמת התשה מתמדת בזירת תהליכי הפיתוח המורכבת מבעלי אינטרסים סותרים זה לזה. זירה זו מחייבת עירנות בלתי פוסקת לזיהוי ואיתור האיום הבא על משאבי

הסביבה, הטבע והנוף ובראשם משאבי הקרקע והשטחים הפתוחים הנחוצים לרווחת כלל הציבור בדור הנוכחי ובדורות הבאים.

דאגה והערכה לסביבה, לטבע ולנוף בקבלת החלטות, בעיקר במקרים בהם עולה הצורך לאזן בין צרכי פיתוח לצרכי שימור במציאות הכלכלית החברתית והפוליטית המורכבת, אינה מהווה קריטריון יחיד ובלעדי. לכן גיבשה החברה להגנת הטבע לאורך שנות פעילותה שפה המובנת גם לאלו שאינם קרובים לסוגיות סביבתיות ואקולוגיות כנבחר ציבור, פקידים, מתכננים, יזמים ובעלי הון, המובילים את מהלכי הפיתוח וכמובן, שפה המובנת לציבור הרחב.

אחד המרכיבים המרכזיים לפיתוח בעבודה מול גורמים שונים ורבים כל-כך היא היכולת לצור פעילות בין תחומית. לשם כך קיימים מספר כלים מקצועיים מגוונים כגון:

- פיתוח תחום התכנון כתחום מקצועי מרכזי, מתוך הכרה בחשיבות מדיניות התכנון והמקרקעין לשמירת משאב הקרקע, בעיקר בעיר כמו חיפה הזוכה לעוצמות פיתוח גדולות ומרכזות אחוז ניכר מהתשתיות הלאומיות.
- פיתוח יכולות מקצועיות בתחומים ייחודיים כתחבורה, משפט, הסברה באמצעי תקשורת מגוונים והפעלת לובי פוליטי מקצועי ברמה המקומית והמחוזית.
- ריכוז מאמץ בנושאים אשר ראוי להעלות לראש סדר העדיפויות בעיר: תחומי חופים, פארק הכרמל, הוואדיות ופארקים עירוניים ומטרופוליניים כגון פארק הקישון, ובשנה זו – נושא השמירה על המגוון הביולוגי שהוא במרכז העשייה לאור הכרזת האו"ם על השנה כשנת המגוון הביולוגי העולמי.
- שימוש מושכל במידע מקצועי תוך התייעצות עם מומחים מהשורה הראשונה. מידע זה מסייע בגיבוש חלופות מקצועיות השומרות על השטחים הפתוחים ומגינות על הטבע והסביבה, ובהצגתן באופן יעיל וברור בפני הציבור ובפני מקבלי ההחלטות.
- שיתוף הציבור הרחב וגיוסו לטובת שימור הסביבה והטבע בפעילות קהילתית ברמה הארצית והמקומית. כיום, לאחר 57 שנות פעילות, חברים בחברה להגנת הטבע 65,000 בתי אב בישראל. מאות אלפי ישראלים משתתפים מדי שנה בפעילות הארגון השונות ובאירועי שמירת הטבע באזורים המאויימים על ידי פיתוח מסוגים שונים. אלפי ילדים ובני נוער פעילים דרך קבע במסגרת הפעילות החינוכית אשר הארגון מוביל. חברי החברה להגנת הטבע הם השותפים לדרך. בזכותם ולמענם אנו פועלים בכל המישורים במסגרת חברה אזרחית פעילה ומעורבת למען שמירת הטבע והסביבה בישראל בכל מקום אליו אנו מגיעים. בחיפה רשומים יותר מ 2000 בתי אב חברים בחברה להגנת הטבע. קהילת חיפה פועלת במסורת הארגון בחינוך בטיילות ובמאבקים ציבוריים. מהגדולים והידועים שבהם: המאבק על מגדלי חוף כרמל, המרינה בראש כרמל, הגנה על ואדיות חיפה ולאחרונה מאבק נחרץ שמירת הקישון כשטח פתוח. דרכי הפעולה כוללים בין

היתר, מעקב אחרי ישיבות מועצת עיר (משמר המועצה) השתתפות פעילה בוועדה המקומית לתכנון ובניה, בוועדות התכנון המחוזיות ועוד.

- הקמת קואליציות של ארגונים ציבוריים המגבירות את התהודה הציבורית ומביאות למרכז ההתעניינות נושאים שונים ובעיות שונות, הן בזירה המקומית והן בזירה הארצית. בחיפה מחדשת החברה להגנת הטבע את ארגון הגג "דרך חיפה" המאחד פעילים מרוב שכונות העיר כמו גם ארגונים סביבתיים וחברתיים מקומיים. פעילות בקואליציות מאפשרת העצמה של השותפים ותרומה משמעותית לצרכים השונים של הפועלים בה מתוך ראייה כוללת בתפישה מקיימת של העיר.
- הצגת המאבקים כבעלי מימדים רבים, הכוללים, מלבד המימד הסביבתי גם מימדים חברתיים וכלכליים. הצגת מאבקים באופן זה במטרה להוביל לפיתוח מושכל בר קיימא, מעמיד את הציבור במרכז ואת ערכי הסביבה ובראשם הקרקע והשטחים הפתוחים כנכס ציבורי לכל דבר.

ראוי לציין כי מלבד המאבקים הציבוריים, נמנעים מאבקים רבים בעקבות פעילות מקדימה לאישור תוכניות הפיתוח. זאת, דרך ליווי התכנון והפיתוח בעיר חיפה בכל רמות התכנון: מקומי, מחוזי ואף בדיוני המועצה הארצית לתכנון ולבנייה באמצעות הצעת חלופות ברמה המקצועית, המשלבות אמירות ברורות ועצמאיות המאזנות בין טובת הטבע והסביבה לטובת האדם והקהילה.

בדו"ח מכון דש"א (דמותה של ארץ) (2009) אשר בחן את החלטות רשויות המדינה ביחס לשטחים הפתוחים, מפורטים עקרונות מנחים לשמירה על השטחים הפתוחים בכל רמות התכנון, הראויים להיות מאומצים בתהליכי התכנון הפיתוח והשימור בחיפה. תהליכים אלו מורכבים משלושה שלבים: תכנון, הוצאת ההיתרים ומימוש התוכנית. העקרונות לשמירה על השטחים הפתוחים מבטאים את חזון המדיניות לשמירה על המרחב הפתוח ומסייעים לבחון את מידת ההתאמה של המדיניות הרצויה לחיפה והמדיניות הננקטת בפועל, ויישומה הלכה למעשה. במסגרת חזון המדיניות נמנים העקרונות הבאים:

- הכוונת עיקר הפיתוח אל המרחבים העירוניים, תוך שמירה על רצף השטח הפתוח, בכלל זה מניעת הקמת מוקדי פיתוח חדשים וצמצום תופעת זחילת הפיתוח העירוני והפרבר.
- חיזוק מעמדם של שטחים פתוחים בכלל ושימור שטחים בעלי חשיבות סביבתית גבוהה בפרט.
- שמירה על המגוון הביולוגי ועל קיומם של מסדרונות אקולוגיים.
- הבטחת קיומם של שטחים ציבוריים פתוחים בכמות, באיכות ובגישות נאותים לכלל הציבור.
- הגדלת מעורבות הציבור בהליכי התכנון וקבלת החלטות.
- שימת דגש לשימור ערכי הטבע והנוף בנגב ובגליל, לאור ייחודם ורגישותם ולנוכח הכוונה להפנות פיתוח בהיקפים גדולים לאזורים רגישים אלה.

על- כן על פי רוב, החברה להגנת הטבע בחיפה לא תתנגד לתהליכים של עיבוי וציפוף, כמובן תוך בחינה של הליך תקין ושמירה על השימושים הנלווים למגורים, דגש מיוחד מושם על שטחים פתוחים איכותיים ונגישים על פי היקף האוכלוסייה המתוכנן. מתוך עקרונות אלו נגזרת התנגדותה של החברה להגנת הטבע לתכנון שטחי עורף נמל בסמיכות לשטח האפנדיקס (תוואי הקישון המקורי) שלא נפגע בעשורים האחרונים מזיהום הנחל ומהווה אקוסיסטמה ייחודית.

על פי דו"ח האיומים לשנת 2010, האיומים על השטחים הפתוחים בשנים האחרונות מתחלקים בין שני גורמים עיקריים: מערכת השלטון, על מוסדותיה השונים, והסקטור הפרטי. מהדו"ח עולה כי המערכת השלטונית אחראית על חלק הארי באיומים, אך גם הסקטור הפרטי מייצר לא מעט מיוזמות הפיתוח המאיימות על השטחים הפתוחים. למרות העקרונות והמתווים הברורים ביותר של מערכת התכנון, אשר קיבלו ביטוי בתוכנית המתאר הארצית לבנייה, לפיתוח ולשימור (תמ"א 35), הרשויות המקומיות, וחיפה בראשן, הרבו ליזום גם בשנת 2009 פרויקטים ומהלכי פיתוח שונים הסותרים עקרונות אלו, ובכך מאיימים על השטחים הפתוחים.

נסיון העבר - הצלחות מרשימות לכח הציבורי בחיפה

- המרינה בחיפה

סיפור המרינה בחיפה הנו דוגמא להצלחת הציבור לשנות תוכניות ועמדות נחרצות של הרשות המקומית. עיריית חיפה, כמו מספר עיריות נוספות לאורך חופי הים התיכון קידמה בעבר בברכה הקמת מרינה בחופי העיר. ההצעות למיקום המרינה פגעו באופן בולט בחופים יחודיים כמו חוף הגולשים, הנחשב לטוב מסוגו בארץ. למאבק בתוכניות המרינה נרתמו החברה להגנת הטבע, פעילי גלישה שחששו לגורל החוף, תושבי בת גלים, השכונה הסמוכה ופעילי סביבה רבים נוספים. עמדה נחרצת שלוותה בפעילות תכנונית, תקשורתית וציבורית, כללה בין היתר הצעת חלופות, כנסי הסברה, ארועי חוף, הפגנות, עצומות וכד' לכל אורך שנות קידומה של היוזמה המזיקה. ההרתמות הנרחבת של הציבור הוכיחה את כוחה והתוכנית הורדה מסדר היום העירוני בסופו של דבר על ידי המועצה הארצית לתכנון ולבנייה. על פעילות זו זכתה קהילת חיפה של החברה להגנת הטבע בפרס "הגלובוס הירוק" של "חיים וסביבה" – ארגון הגג של הגופים הירוקים בארץ 2006.

- הפולינום

מבנה עצום מימדים שתכנונו המקורי היה מול הגנים הבהאיים שנבנה ע"י חיל הים, איים לחסום את הנוף המרהיב לים וסיכן את עתיד פיתוח הנמל המערבי. התוכנית התקבלה ע"י ועדת תכנון חשאית שפעלה לצד הועדה המחוזית מחוז חיפה (הועדה למתקנים בטחוניים) ללא מעורבות ציבור וללא התחשבות בצרכים חברתיים או סביבתיים. הפרויקט אמנם אושר מבחינה חוקית ובנייתו החלה, בשיתוף מלא עם עיריית חיפה. לאור התנגדות הציבור הרחבה, חזרה בה עיריית חיפה מהסכמות והמבנה הוסט מעט מערבה בהתאם למבנים אחרים החוסמים את חזית הים, למשל: ממגורות דגון.

..... החלה"ט - אלכסנדר, בן-דוד וקורן-רייסנר : שמירת השטחים הפתוחים בעיר

בזכות המאבק הציבור והמשפטי שהובילה החברה להגנת הטבע, הוחלט על הכנת תמ"א לחזית הים אשר תבטיח את פתיחת העיר אל הנמל והים המקודמת בימים אלו.

איומים מערכתיים ושלטוניים בחיפה וסביבתה לשנת 2010

- קבלת החלטות תכנוניות בעייתית: ועדה מקומית חיפה

ועדת המשנה המקומית לתכנון ובניה היא למעשה הזרוע התכנונית של נבחר הציבור החיפאי. ככזו, עליה לפעול לטובת כלל הציבור בחיפה. עם זאת ולמרות מחויבותה הרשמית לטובת כלל הציבור עולים בהתנהלות הועדה מספר איומים קריטיים המשפיעים על חיי הציבור ברמות השונות.

האיומים: קיימים פערים בין התוכניות המוצגות בוועדת המשנה ומדיניות התכנון המוצהרת של מועצת העיר ומנהל ההנדסה (הוא הזרוע המקצועית של הוועדה והעיר לתכנון ובניה) ובין ההיתרים הניתנים ובסופו של דבר למנגנון האכיפה. בנוסף תוכניות ובקשות מאושרות ללא קבלת כלל החומרים הנדרשים על-ידי הוועדה עצמה. העובדה כי בלשכת מנכ"ל העיריה קיים ממונה לקשרי יזמים ואין ממונה על קשרי סביבה - מעיד על סדרי העדיפויות בעיר.

ההזדמנויות: נוכחות של החברה להגנת הטבע הן בוועדות התכנון המקומיות ובוועדות המחוזיות, מאפשרת השפעה שלנו על תוכניות מקומיות וברמה המחוזית ניתנת לנו הזדמנות לבקרה נוספת, מעבר להערות הניתנות ברמה המקומית. פרט לכך, קיים מנגנון "משמר המועצה" הפועל באמצעות מתנדבים ורכז, משמר המועצה הבוחר את הן את כמות הנושאים הסביבתיים העולים במליאה והן את קבלת החלטות במליאת המועצה בנושאים סביבתיים. אחת לחצי שנה מופץ בציבור דו"ח משמר המועצה המסקר את החלטות בנושאים סביבתיים שהתקבלו במועצה על פי פילוחים שונים.

העבירות השכיחות בענייני תכנון ובניה הן של בנייה ללא היתר או בסטייה מהיתר ושימוש חורג. בחיפה עבירות אלו הפכו לנורמות תכנון ובכך הן מהוות איום ממשי על השטחים הפתוחים בעיר.

- פיתוח באמצעות תכנון המכשיר בדיעבד עבירות מקרקעין

בנייה בלתי חוקית, המתרחשת בין היתר בשטחים הפתוחים, הפכה זה מכבר ל"מכת מדינה". האכיפה על עבירות בנייה כמעט ואינה קיימת, ובוודאי שאינה מרתיעה די את מבצעי העבירות, או הופכת את עבירות הבנייה לבלתי משתלמות כלכלית. המצב מקומם במיוחד כאשר גורמים ממשלתיים הם אלה שמקדמים ומאשרים את הבנייה, הנעשית בניגוד לחוקי המדינה.

האיום: כאשר זה המצב ברמה הארצית אין להתפלא על הקיים במרחב התכנון המקומי. מתן לגליזציה הוא למעשה הכשרת עבירת בניה. עבירה זו דנה במצב בו בעל הזכות במקרקעין, או מטעמו, בונה ללא כל היתר בניה כדין או שהוא בונה מכוח היתר אך בחריגה מהתנאים המפורטים בו. לדוגמה, היתר מגדיר מספר יחידות דיור וגובה מסוים והיזם בונה מעבר לכך. לאחר מכן מגיש היזם תוכנית מעודכנת על פי המצב בשטח ומכשיר את עבירת הבניה שלא התגלתה במהלך מימוש התוכנית.

ההזדמנות: אכיפה אפשרית כתוצאה מגילויי אזרחות מחוייבת של תושבים, המודיעים לרשות על חריגות נראות זו הזדמנות לפיתוח חברה אזרחית פעילה בחיפה. אזרחים פעילים יאפשרו לרשות לבצע את תפקידה ויחזקו את מחויבותה לתושבים.

- פיתוח באמצעות תכנון שלא מכוח תוכנית

עבירה של שימוש חורג נפוצה במצבים בהם בעל הדירה משתמש בדירתו לצרכי עסק, או כשבעל עסק משנה את אופי פעילותו, לדוגמה באיזור תעשייה, הוא מסב מבנה המיועד לבית מלאכה ומפעל לאלום שמחות וכו'. אימוץ שיטת השימוש החורג בחיפה חרג מכלל פרופורציה והפך לסטייה ניכרת. כך למשל, בסביבת נמל חיפה חורגים 95 דונם של מכולות לאחסון משטח המיועד למלאכה ודרכים.

האיום: אין לבצע כל סוג של שימוש, שאינו תואם את תוכנית בניין עיר ו/או את היתר בנייה. שימוש חורג מוגדר בסעיף ההגדרות של חוק התכנון והבנייה התשכ"ה - 1965 כ"שימוש חורג, בקרקע או בבניין - השימוש בהם למטרה שלא הותר להשתמש בהם, הן במיוחד והן מהיותם באיזור או בשטח מיוחד, לפי כל תוכנית או תקנה אחרת שלפי חוק זה החלות על הקרקע או הבניין או לפי היתר על-פי כל חוק הדין בתכנון ובבנייה".

ההזדמנות: אישור תוכנית מתאר כוללת ועדכנית של העיר חיפה לא תצריך שימוש במנגנונים עוקפי תוכנית וכך כל תוכנית מפורטת תהיה מתואמת לתוכנית המתאר.

- פיתוח על מקרקעי הציבור - הרפורמה במקרקעי ישראל

למינהל מקרקעי ישראל, "בנק הקרקעות" של המדינה, יש הכלים והסמכות לנקוט פעולות קרקעיות אשר יביאו להגנה על שטחים פתוחים ערכיים. בכל הנוגע לפעילות מינהל מקרקעי ישראל כמנהל נכסי המקרקעין של המדינה, בולטת בחסרונה מדיניות ברורה ונחושה אשר תספק הגנה נאותה על השטחים הפתוחים, זאת במטרה להעמידם לטובת כלל הציבור כנכס ציבורי.

בשנת 2009 קידמה ממשלת ישראל באמצעות מהלך חפוז, שהתקיים הרחק מעיני הציבור, רפורמה מרחיקת לכת בניהול מקרקעי ישראל. רפורמה זו עלולה להפוך על פיה את המדיניות הקרקעית של מדינת ישראל. בנוסף למהלכים ראויים, הנדרשים לפישוט ניהול המקרקעין, כוללת הרפורמה המוצעת הסדרים מרחיקי לכת להפרטת הנכס הציבורי הנדיר והיקר ביותר בישראל - קרקעות המדינה. חלק מן ההסדרים מהווים סכנה של ממש לעתיד המרחב הציבורי בישראל, לגורל השטחים הפתוחים, לאיכות הסביבה והחיים במדינה, כמו גם לקשר הייחודי שבין אזרחי המדינה לארצם.

מהלך הרפורמה במקרקעי ישראל אשר קודם בשנת 2009 בכנסת במהלך אישורו של חוק ההסדרים במשק לשנים 2009-2010 כורך יחדיו איורים והזדמנויות.

האיורים הם בעיקר ההפרטה והריכוזיות בניהול המקרקעין, תוך שינוי הרכבה של רשות המקרקעין (מועצת מנהל מקרקעי ישראל), כך שמשותפים בה משרדי הממשלה ללא כל ייצוג לנציגי ציבור וללא ייצוג מספק של המגזר

החלה"ט - אלכסנדר, בן-דוד וקורן-רייסנר : שמירת השטחים הפתוחים בעיר

העירוני בישראל. בחיפה מרבית הקרקעות הזמינות לפיתוח הן קרקעות המנהל ולכן הסבירות היא למימוש תוכניות על פי יכולת מימוש ולא על פי צורך.

ההזדמנויות הן עצם ההגדרה בחקיקה של סמכויות רשות המקרקעין כגורם המנהל מקרקעין כמוצר ציבורי, הקמת קרן ציבורית לרכישת שטחים פתוחים הראויים להגנה ממלכתית מפיתוח והגדרה מדוייקת לגבי סוג נכסי מקרקעין אשר אותם ראוי להפריט.

- הרפורמה בחוק התכנון והבנייה

העובדה שמדינת ישראל הולכת להיות בשנים הקרובות המדינה המערבית הצפופה בעולם, מחייבת תכנון כולל וראייה ארוכת טווח. במסגרת הרפורמה המתוכננת בתכנון ובבניה, ישנה כוונה להעביר סמכויות נרחבות מהועדות המחוזיות לידי הועדות המקומיות עד כדי ביטולן של הועדות המחוזיות. פעולה זו עתידה לערער קשות את חוסנה וחוזקה של מערכת התכנון בישראל, וסופה שתפגע אנושות באיכות התכנון, איכות הסביבה והשטחים הפתוחים ובסופו של דבר באיכות חיינו.

לרפורמה בתו"ב, לא נערך כלל שימוע ציבורי. הרפורמה מספקת "פתרונות", עוד קודם שנערך ניתוח מסודר והתקיים דיון מעמיק ביחס לשורשי הבעיה. לפי הפרסומים, הרפורמה המוצעת אינה כוללת ולו מילה על הגברת השקיפות בהליכי התכנון והרחבת שתוף הציבור, שהם אבני היסוד של מערכת תכנון בריאה ואיכותית בכל מדינה מערבית. יתרה מזו – המבנה המסתמן של מערכת התכנון אף יחמיר את המצב, שכן כל קבלת ההחלטות תתנקז לוועדה אחת בלבד הנשלטת על ידי נציגים פוליטיים, ללא נציגים של החברה האזרחית.

הניסיון מלמד כי חלק גדול מן הרעות החולות של מערכת התכנון במרחב המקומי נובע דווקא מהוועדות המקומיות, שחלקן נגוע בפוליטיזציה, שחיתות וחוסר יכולת לאכוף את חוקי התכנון והבניה, זאת בשל הקשר הבעייתי בין נבחרי הציבור המקומיים לבין ציבור בוחריו. כיוון שהרפורמה מבקשת להגדיל בצורה משמעותית את כוחן של הוועדות המקומיות, תגדל עד מאד הסכנה לשחיתות.

בזירה החיפאית ניתן לציין מספר איומים שעשויים להתממש בקלות יותר בעקבות הרפורמה. חשוב לזכור, כי טבען של תוכניות אינו להגנו אלא להשכח ולפרוץ בשעת כושר, רחוק מעין הציבור. למשל, סיפור המרינה בחופי חיפה המפורט לעיל. במקרה של המרינה התסקיר שהוכן על ידי המשרד להגנת הסביבה היה מאד מקצועי ואפשר לנו להציג לוועדות את הנזק שבתוכנית. על פי הרפורמה המוצעת כעת, התסקירים עוברים הפרטה ליועצים פרטיים שמחויבותם לציבור אינה ברורה. כלומר בעתיד יהיה קשה הרבה יותר להתמודד עם תוכניות מסוג זה

דוגמא נוספת, החוק במתכונתו המוצעת מעניק עדיפות לתוכניות תשתית, זאת בכוח שניתן לוועדת משנה לנושא תשתיות כגורם שאין לערער על החלטותיו. כלומר על תוכנית מאושרת לפארק מטרופוליני בקישון או לשימור הוואדיות כשטחים פתוחים בעיר. יכולה לבוא תוכנית תשתיות כמו ביוב בוואדיות או לצורך המחשה מסילת רכבת בלב הפארק המטרופוליני ואין מקום לערער על החלטה זו.

מצב זה מחזק את חשיבותה של ההיררכיה במערכת התכנון, וקיומה של בקרת תכנונית על ידי הוועדות המחוזיות, כבלם וכגורם מאזן. אין ספק כי יש מקום לחזק ולשפר את מערכת התכנון, אך המהלך המקודם כעת אינו ראוי ולא אחראי. כפי שהיא מקודמת כיום, הרפורמה בתכנון לא תפתור את הבעיות הקיימות אלא תיצור בעיות חדשות, וביניהן חיזוק האיזמים על שטחים פתוחים בעיר חיפה וברחבי ישראל.

- מנגנוני פיתוח הדוחקים את הציבור מהשתתפות בקבלת החלטות התכנוניות

הליכי תכנון בהם אין לציבור ייצוג ראוי בעת קבלת החלטות, הם איום מתמיד על כמות, רציפות ואיכות השטחים הפתוחים בישראל. בישראל ישנה מגמת שקיפות ושיתוף הציבור ההולכת וגוברת בשנים האחרונות במוסדות התכנון, ומצד שני בולטים מנגנונים הפוכים אשר נועדו לצמצם ככל הניתן מעורבות זו. בין מנגנונים אלה ניתן למנות שתי וועדות בעלות השלכה ישירה על העיר חיפה וסביבתה:

- הוועדה למתקנים בטחוניים (הולמ"ב), אשר הוקמה בשנות ה-60 ובשנים האחרונות אנו עדים לניצול לרעה של סמכויותיה הגורפות. בחיפה, איום הפולינום (ר' לעיל) נידון במסגרת ועדה זו ומסמכי הדיונים והחלטותיה איננה פתוחים לציבור.
- במסגרת חוק ההסדרים של שנת 2002 הוקמה הוועדה הארצית לתשתיות לאומיות (הות"ל) לקידום הליכי תכנון מזורזים לתוכניות תשתיות לאומיות. להבדיל מהול"לים (ועדות לבניה למגורים), ועדה תכנונית זו אושרה בכנסת ישראל כשינוי חקיקה קבוע. בחוק ההסדרים לשנים 2009-2010 הוצע להרחיב סמכויות הות"ל גם לתכניות למגורים, תעסוקה, תיירות, מלונאות ולכרייה וחציבה. החברה להגנת הטבע התנגדה בכנסת למהלך מאחר ותכניות הנדונות בות"ל אינן כפופות לתכניות המתאר הארציות והמחוזיות. בסופו של דבר הצליחה השנה קואליציית ארגונים אליה היתה שותפה החברה להגנת הטבע לבלום את הרחבת סמכויות הוועדה לתכניות למגורים, לתעסוקה, לתיירות ולמלונאות. למרבה הצער, הרחיבה הכנסת את הסמכויות של הוועדה לתוכניות כרייה וחציבה. כך, תוכניות למכרות ולמחצבות שנוקם לנוף ולשטחים הפתוחים גדול, יידונו בהליך מזורז מקביל ובמנותק בשתי מערכות תכנון ארציות נפרדות, כשאחת מהן מתאפיינת בריכוזיות ובזירוז הליכים. זו מציאות שלא תעלה על הדעת, בוודאי לא במדינה כה צפופה ודלת קרקע כמו ישראל. כל אלו יחמירו את הבעיות הקיימות בעבודת הות"ל כבר כעת. חיפה, המשופעת בתשתיות ארציות, כרכבת ונמלי ישראל, מפרץ התעשיות, עורקי תחבורה ארציים ופרוייקטים לאומיים (מנהרות הכרמל) מושפעת באופן ישיר מעבודת ועדה זו.

החלה"ט - אלכסנדרי, בן-דוד וקורן-רייסנר : שמירת השטחים הפתוחים בעיר

מפת האיומים על השטחים הפתוחים בתחום התכנון והבניה בעיר חיפה
עריכת המפה: החברה להגנת הטבע

איומים בתחום התכנון והבניה בשמירת השטחים הפתוחים בישראל לשנת 2010: איומים בחיפה

- בנייה למגורים ומלונאות בנחל נדר

הוועדה המקומית בעיר חיפה אישרה קידום של תוכנית מחודשת לבנייה על גבול השטח המוכרז של פארק הכרמל. לפני 31 שנים ניתן בשטח זה היתר לבניית מלון, שאמור היה לכלול 100 חדרי מלון וגובהו המקסימלי אמור היה להיות שלוש קומות. התוכנית החדשה שהגיש הזים כוללת 330 יחידות דיור למגורים בנינוי של 3 מגדלים שיתנשאו לגובה 16 קומות, זאת בנוסף למלון. קידום התוכנית לקראת הפקדתה לקויה בהיבט הציבורי ובהיבט התכנוני, מפני שהיא מהווה שינוי ייעוד של שטחים פתוחים המיועדים לשטחי גן לאומי על פי תוכנית מתאר ארציות מאושרות (תמ"א 35, תמ"א 8) ותוכנית המתאר המחוזית למחוז חיפה (תמ"מ 6).

יוזמת פיתוח זו מהווה פגיעה חמורה בבית הגידול הייחודי של הפארק ובנוף הפתוח של הכרמל. יתרה מכך, כל פריצה של גבול הפיתוח של חיפה לכיוון דרום עלולה להביא בעקבותיה יוזמות נדל"ניות נוספות, על חשבון שטחי הטבע בכרמל. כרסום בשולי פארק הכרמל באמצעות פיתוח נדל"ן על ידי יזמים פרטיים, על חשבון האינטרס הציבורי לשמירת השטחים הפתוחים של פארק הכרמל כאזור הנופש העיקרי של תושבי חיפה והסביבה, יהיה שגיאה

בלתי הפיכה ותקדים בעייתי לתוכניות נוספות בדופן הבינוי של העיר חיפה ופארק הכרמל. החברה להגנת הטבע תפעל לדחות את התכנית המוצעת ולמנוע כל יוזמה להתפשטות העיר חיפה מדרום לנחל נדר, על חשבון פארק הכרמל.

- כביש הרכס

חברת יפה נוף בחיפה מקדמת כביש- ציר רוחב שיחבר בין ציר הרכס (ציר מוריה) לדרך מספר 2 (כביש החוף). לציר זה מוצעות שתי חלופות: אחת בתחום נחל נדר והאחרת בתחום נחל עובדיה. שתי החלופות מהוות פגיעה נופית וסביבתית חמורה ברכס הכרמל ובגן הלאומי פארק הכרמל.

לאחר בחינת שתי החלופות המוצעות סבורה החברה להגנת הטבע כי אין לקבל את החלופה המוצעת בתחום נחל נדר. לדעת החברה להגנת הטבע יש לבחון ביתר עומק את החלופה המוצעת בנחל עובדיה ובתנאי שחלופה זו תוצמד לגבול הבינוי העתידי של השכונות הקיימות והמתוכננות בשולי השכונות סורוקה וגולדה. קידום הכביש חייב להיעשות תוך מיזעור הפגיעה בשטחים הפתוחים, ובתנאי שהפגיעה באיכות החיים של תושבי השכונות הנ"ל תהיה מצומצמת ככל שניתן.

- מגדלי חוף כרמל

תוכנית מגדלי חוף הכרמל כוללת את בנייתם של שישה רבי קומות באזור חוף הכרמל, על בסיס תוכנית משנת 1978. לאחר עצירת הבנייה בשנות ה-90 נותרה בעינה התוכנית בהיקף זכויות בנייה של עשרות אלפי מ"ר שעדיין לא מומשו. פסק הדין שעצר את הבנייה בשנות ה-90 מאפשר את מימושה בתנאי של ייבוש חוף ים עד מרחק של 100 מטר מהבנייה המתוכננת.

חברת "דלק נדל"ן" ועיריית חיפה מעוניינות לקדם את התוכנית לייבוש שטח ים נרחב ולהקמת ארבעה מגדלים נוספים במהירות האפשרית. שני המגדלים הקיימים כבר גרמו נזק רב לסביבה החופית ולחזותה של חיפה. לאחר עשור שנים מתחדש כיום המאבק סביב המשך קידום תוכניות מגדלי חוף הכרמל. במאבק זה ייקבע צביונו של קו החוף העתידי של חיפה – פתוח וטבעי או בנוי וחסום. קידום הפרויקט הוא בניגוד לאינטרס הציבורי והוא יגרום להמשך הפגיעה הקשה באחד הנכסים החשובים והיקרים ביותר לציבור – חוף הים.

החברה להגנת הטבע מתנגדת לבנייתם של מגדלים נוספים בחוף הכרמל. קידום פרויקט זה מנוגד לאינטרס הציבורי ועתיד לפגוע בחוף הים, כל זאת לטובת עסקת נדל"ן בראיה קצרת טווח ללא חשיבה על הדורות הבאים. לשם כך פתחה במאבק ציבורי כנגד הניסיון לממש את זכויות הבניה במתחם ולהקים ארבעה מגדלים נוספים. על עיריית חיפה לחזור בה מהגיבוי שהיא נותנת ליזמים ולמוסדות התכנון ולעמוד בפרץ היזמים המעוניינים בבינוי בחוף הים. החברה להגנת הטבע פועלת לאימוץ חלופה שתנייד את זכויות הבנייה של היזמים למתחם צבאי סמוך, העתיד להתפנות מהחוף לטובת פיתוח אזרחי למגורים ומלונאות.

- הרחבת הנמל על חשבון נחל הקישון

בחודש דצמבר 2006 הופצה ע"י חברת נמלי ישראל תכנית האב לפיתוח נמלי הים התיכון, המעדכנת את תכנית האב משנת 1995. תכנית זו מציגה היקפי

..... החלה"ט - אלכסנדר, בן-דוד וקורן-רייסנר : שמירת השטחים הפתוחים בעיר

פיתוח מרחיקי לכת בנמלים חיפה ואשדוד. עקרונות התכנית אומצו בהחלטת הממשלה מיום 27.5.07, בה נקבע כי יש לקדם את הליכי התכנון והפיתוח הסטטוטוריים של הקמת רציפים בנמלי אשדוד וחיפה.

פיתוח הנמל בחיפה משתרע על שטח רחב מאזור הנמל המערבי ועד אזור המפרץ ותכנון מתחם זה מתחלק לשלוש תכניות מתאר ארציות, החלק היבשתי, החלק הימי, ופינוי הנמל המערבי ופתיחתו לציבור הרחב.

לתכנית היבשתית המיועדת לאכסון מכולות הנמצאת כעת לפני דיון בועדת משנה של המועצה הארצית לתכנון ולבנייה, השפעה רבה על אזור המפרץ כולו. התוכנית מעלה סוגיות סביבתיות רבות היכולות להשפיע על עתידה של העיר חיפה, ואופן פיתוחה. לתכנית הרחבת הנמל השלכה משמעותית על רצועת נחל הקישון משני צידיו, אשר התכנית מייעדת אותו לשטחי עורף נמל ועירום מכולות. הקישון עבר פעולות שיקום דרמטית ומנחל "מת" הפך לנחל חי, ודווקא עכשיו חברו חברת נמלי ישראל ועיריית חיפה "לקבור" את רצועת הנחל תחת מכולות משתי גדותיו.

מומחים מובילים שונים סוברים כי אין הצדקה להיקפי ההרחבה המתוכננת של הנמלים בחיפה ובאשדוד ואף הועלתה הסברה כי ניתן להסתפק בקיים לרבות הרחבת נמל כרמל א' ו ב' ע"י רה-ארגון ושיפורים טכנולוגיים.

החברה להגנת הטבע סבורה כי יש להגביל את פיתוח הנמלים למתן שירותים לצרכי הפיתוח של מדינת ישראל בלבד ואין לתכנן שטחים לצורך פריקת מטענים ועירומם זמנית עד להעמסתם ליעד נוסף. איום מרכזי בפיתוח נרחב של הנמל היא דחיקת שימושים ופרוייקטי תשתית קיימים או מתוכננים לאזורים אחרים, אשר תביא עימה פגיעה מרובה באזורים אלה (למשל: קידום שדה התעופה במגידו). פיתוח נמל חיפה צריך להתקיים בהיקפים מוגבלים, תוך הבטחת הישארותם של שימושים ותשתיות אשר ירוכזו במזרח מפרץ חיפה, כולל האפשרות להוסיף בעתיד מתקני תשתית דוגמת מתקן התפלה. ריכוז השימושים והתשתיות במזרח מפרץ חיפה צריך להיעשות תוך פינוי ופתיחת קו החוף של הנמל המערבי לתועלת הציבור.

לגבי נחל הקישון - המטרה היא לאפשר רצועת קרקע רחבה ביעוד ציבורי פתוח משני צידי הקישון לפיתוח פארק מטרופוליני ושימור המערך האקולוגי סביבו. על מנת לממש מטרה זו, יש להבטיח כי היקפי הפיתוח המתוכננים לטווח הקצר והארוך יתבססו על צרכים בדוקים, שלא ימנעו את שימור רצועות פתוחות חשובות אלו. לאור הימצאותם של שטחים נרחבים בעורף הנמל אשר זמינותם מבחינה סטטוטורית אינה גבוהה, יש לרכז מאמץ בקידום זמינותם, דבר אשר יתמוך ביצירת שטחי פארק רחבים סביב הקישון.

- נחל גדורה: תוכניות ניקוז מזיקות בכביש עוקף קריות

תוכנית "כביש עוקף קריות" מלווה בתוכניות ניקוז, הרואות בנחל גדורה תעלת ניקוז בלבד. לפיכך, הפתרונות שהוצעו להסדרת הנחל למעשה הופכות את מורד הנחל לתעלת בטון, ואת מעלה הנחל למובל סגור שיקלוט את הזרימות השיטפוניות של נחל שפרעם. פתרון מוצע זה יחסל את המערכת האקולוגיות ובתי הגידול הלחים שסביב נחל גדורה.

החברה להגנת הטבע פועלת לקידום תכנון מחודש של הסדרת הניקוז - תכנון המתייחס לנחל כאל משאב טבעי ומערכת אקולוגית מתפקדת.

סיכום

דימוייה של חיפה כעיר פועלים מנומנמת מתגלה כשגוי כאשר כמה מאבקים גדולים ומשמעותיים בעיר חבים את הצלחתם להירתמות הציבור. עם זאת הקושי לשמור על ציבור פעיל ומחויב לאורך זמן הוא מן הקשיים בהם נתקלים ארגוני המגזר השלישי בכל מקום וגם בחיפה.

עתידה של חיפה מונח כיום לפנינו והוא מציב לפנינו הזדמנויות כמו גם סיכונים גדולים. חשיבה תכנונית מצומצמת, הרואה מתחמים קטנים ומוגדרים בעלי זכויות קניין כאלה ואחרות לעומת חזון נרחב ובעל השלכות ארוכות טווח מהווה את הסכנה הגדולה ביותר לפיתוחה של העיר.

ציבור מאורגן המאמין בצדקת דרכו ומוכן לעשות מעשה הוא הדרך הטובה ביותר להשפיע על תכנון מקיים ומבטיח לקיומה של חיפה כעיר שטוב לחיות בה. החברה להגנת הטבע מחדשת בימים אלה קיומו של פורום מסוג זה וקוראת למי שרואה עצמו פעיל למען סביבתו להצטרף. במקביל, רואה לנכון החברה להגנת הטבע להדגיש את אחריותן של הרשויות המקומיות ומוסדות התכנון במציאת פתרונות ומימושן בהתאם למגמות התכנון הנוכחיים תוך התאמת התכנון למציאות הדינמית של העיר.

